

12.06.2018

www.delfi.lv

Anna Andersone

Makbets brunčos. Kairiša iestudētās izrādes ‘Baladīna’ recenzija

Izrāde "Baladīna" ir divkārša debija – gan Viesturam Kairišam, kurš Valmieras teātrī iestudē pirmoreiz, gan poļu 19. gadsimta pirmās puses dramaturga Juliūša Slovacka lugai, kas Latvijā līdz šim nebija uzvesta. Tomēr pats iestudējums jaunu lappusi tā radošās komandas, kur līdzās Kairišam darbojas scenogrāfs Reinis Dzudzilo, kostīmu māksliniece Krista Dzudzilo un horeogrāfe Elīna Lutce, biogrāfijā diez vai ierakstīs un turpina vairākos klasikas lieliestudējumos līdz perfekcijai noslīpēto rokrakstu.

Poļu romantisma pārstāvja Slovacka lugā folkloras un pasaku elementi saausti ar vairākiem no Šekspīra aizņemtiem motīviem, starp tiem visredzamākais – Makbeta traģēdija. Tikai šoreiz Makbets ir sieviete, skaistā atraitnes meita Baladīna, kuras likteni, līdzīgi Šekspīra raganām, pašai negribot, kājām gaisā apvērš greizsirdības mocītā Goplas ezera valdniece nimfa Goplāna. No viena nozieguma pie otra Baladīna slēdz arvien asiņainākus kompromisus ar sevi, lai saglabātu varu un atliktu stāšanos gan cilvēku, gan savas sirdsapziņas tiesas priekšā, kurā vienīgais iespējamais spriedums ir nāve.

Izrādes veidotāju izkoptā estētika – tīras līnijas, skaistums un vēriens – izpaužas visos iestudējuma līmeņos. Reinis Dzudzilo stilizējis vēsturisko teātra formu elementus un izveidojis skatuvi uz skatuves – tās rāmis ieskauj piķa melnu samta priekškaru, tādējādi ļaujot spēlēt ar telpas dimensijām un radīt iespaidu par visu aprijošu tukšumu, no kura sirreāli iznirst izrādes varoņi. Tāpat kā stilizācijas elements funkcionē titri, kuros lasāmas lugas remarkas, gan radot komiskas pretrunas ar to, kas redzams uz skatuves, gan ar zināmu pašironiju atrisinot Slovacka lugā ierakstītās pārdabiskās metamorfozes, piemēram, cilvēka pārvēršanos par vītoli. Tāpat, nenoliedzami, rakstīts teksts ir līdzeklis, kā izrādes veidošanā iesaistīt arī skatītāju iztēli.

Samta īpašības arī tērpos izmantojusi Krista Dzudzilo, piešķirot katram varonim savu, intensīvu un raksturojošu, krāsu – no tirkīzzilā Goplānas līdz asinssarkanajam Baladīnas tērpiem. Savukārt Elīna Lutce katram no varoņiem izveidojusi unikālu ķermenisko raksturu – Ingas Apines Goplānas biedējošais sēciens atgādina pēdējā brīdī izglābta slīkoņa pirmo ieelpu pēc izniršanas no dzelmes, Elīnas Vānes Baladīna un viņas māsa, Rūtas Dišleres Alīna, slīd un lokās kā čūskas aizaugušā zālājā, savukārt Čupriņš un Spridzis kā elektrizētas molekulas te uzšvirkst, te pazūd. Organiski izrādes konceptā ierakstās arī Riharda Zaļupes komponētās ambientās marimbas skaņas, ko dzīvajā izpildījumā atskaņo Mikus Bāliņš.

Izrādes smaguma centrs ir Elīnas Vānes varone – sieviete vamps (burtiski) un īsts Makbets brunčos. Viņas skatuviskās izpausmes svārstās amplitūdā no rotaļīga flirta līdz absolūtam garīgam un fiziskam sabrukumam, un aktrise ne brīdi nezaudē savas fiziski prasīgās lomas pulsu un viscaur saglabā spēcīgu iekšējo darbību – cīņu starp sirdsapziņu un vēlmi saglabāt jauniegūto dzīvi, bailēm un drūmu apņēmību nezaudēt. Vēl viens šekspīriskais motīvs – Baladīna ir arī svešiniece. Ne tikai kā zemas izcelsmes

meitene augstmaņu pilī, bet arī kā sieviete vīriešu pasaulē, ko reprezentē viņas vīrs, Ivo Martinsona morāli stingrais Kirkors, un Baladīnas vīrišķais alter ego, Krišjāņa Salmiņa fon Kostrins. Līdzīgi kā lielākā daļa izrādes zīmju, arī jutekliskā un racionālā sadursme pārraidīta caur kustību partitūru – Ivo Martinsona gadījumā robustu un skaidru, Elīnas Vānes – ekspresīvu un piesātinātu.

Lai arī galvenā sižeta līnija, Baladīnas morālais sabrukums, ir traģiska, izrādē klātesošs ir arī komiskais, ko īsti delartiskā jautrībā un pārpratumu sērijā iemieso Mārtiņa Meiera Spridzis un Māras Mennikas Čupriņš – Goplānai padotie ezera gariņi (lai arī šis deminutīvs šķiet nepiemērots, runājot par nešpetnajām, infernālajām radībām) – abi iemieso dabas (arī cilvēciskās) sīkstos dzīvelīgumu, neprognozējamību un jutekliskumu, te izpildot kārtējo Goplānas uzdevumu, te pa kluso, bet sirsnīgi mīlinoties skatuves priekšplānā. Komiku izrādē ienes arī Imanta Strada Grabecs – viscaur nepretenciozs un par visu vairāk krogu mīlošs vīrišķis, kas, pašam par lielu pārsteigumu, kļūst par ezera nimfas iekāres objektu.

Tomēr, lai arī vizuāli krāšņa, atšķirībā no citiem šīs nenoliedzami talantīgās mākslinieku savienības kopdarbiem ("Uguns un nakts", "Pērs Gints", "Salome") kopumā "Baladīna" mani atstāja diezgan vienaldzīgu. Ja iekavās pieminētajās izrādēs visi izrādes elementi gāja rokrokā un papildināja Viestura Kairiša oriģinālo materiāla interpretāciju, vārdos dzirdamā un uz skatuves redzamā sintēzi un saspēli, kas rada papildu nozīmju slāņus un ko ir aizraujoši atšifrēt un pārdomāt, tad "Baladīnas" gadījumā šķiet, ka Slovacca luga nav līdz galam piemērota lakoniskajai estētiskai, ko īsteno izrādes radošā komanda, – tai piemītošais pasakām raksturīgais shematiskums savienojumā ar izrādes vizuālās valodas kristālrežģiem padara cienījami garo izrādi nedaudz vienmuļu un paredzamu. Šķiet, ka luga nav spējusi līdz galam aizraut un nodarbināt Kairišu-domātāju, un līdz ar to arī režisoriskie un intelektuālie atradumi, ar kuriem viņš pārsteidzis līdz šim, nav nākuši rokā.